

Makovecz és jómagam

Szűcs Endre

Egy fénykép repült rá a gépemre az internetről.

A Mesterrel együtt ülünk egy lépcsőn. Nem oly régen történt. Turi Attila kiállítás – megnyitójára utolsó percben érkeztem.

– Gyere öreg, ülj ide mellém! – mondja a Mester. Hát igen, öreg. Bodonyi után tényleg én vagyok a legöregebb a bandában.

Kattan az öngyújtó, és máris füstfelhőbe burkolózunk. A ködből átszólók:

– Dobd el azt a rohadt cigarettát, inkább igyál! – így én.

– Elmész a francba! – volt a reakció, aztán békésen ültünk tovább egymás mellett. Nézegetem a képet. Méltó vagyok, hogy ily meghitt, baráti közelségben tudja meg ország-világ, hogy közünk volt egymáshoz? Sokan inkább rászógnának erre.

Sajnos én nem lehettem olyan szoros baráti- munkatársi viszonyban vele, mint Menyus, Sáros, Tészta, Zsiga és a többiek, de személye, léte mindig is meghatározó, válságos pillanatokban erőt adó volt.

Nehezen lettem építész. Szívem mélyén bábszínházi díszlettervező szerettem volna lenni, vagy inkább valami bölcsészféle. Röstellem kimondani, de például akár újságíró is, mert az egyik legjobb gimnáziumi barátom remekül írt, és őt mindig nagyon irigyeltem.

Igen ám, de az én Apám mérnökember volt, és elképzelhetetlennek tartott egy ilyen léha pályaválasztást.

– Fiaim, nektek kétszer olyan okosnak és szorgalmasnak kell lennetek,

mint a többinek, mert értelmiségiporonty mivoltotok miatt sose vesznek fel egyetemre.

Ott fogtok morfondírozni a nagyolvasztóban, 50 fokos melegben, egy forró tüzes vasat öntögető hosszú kanállal a kezetekben, hogy milyen igazza volt Apánknak, jeles helyett kitűnőnek kellett volna lenni. Ő ugyanis kohómérnök volt. Behunyt szemmel és hátratett kézzel sétálhattam volna be a Miskolci Műszaki Egyetemre, ugyanis az akkor még periférikus szakma valamennyi művelője Apám barátja volt. Hátha még Selmezbánya lenne, de így szó sem lehetett róla részemről. Kiegyeztünk aztán az építész mérnöki pályaválasztásban.

Nagyon nem szerettem a Műszaki Egyetemet.

A budai gimnázium humán tagozatának langymelegéből, az egykori *Rákócziánium* levetkőzött (de csak reverendáikból, hitükből, emberségükből, hazaszeretetükből soha) paptanárainak kedves tanítványaként cseppentem ide.

Nem tetszettek az oktatóim, akik jó része moszkovita, karrierista, vagy szökött KISZ- titkár volt. Annyira azért kirafinált voltam, hogy azonnal észreveggyem: ez nem minőség. Meg aztán nemcsak azzal volt bajom, ahogyan, hanem amit tanítanak. A Bauhaus számomra túl rideg, túl szögletes, lelketlen stílusnak tűnt.

Mint afféle renitens, posztkamasz fiú, aki az apjával mindig vitatkozik, de a nagyapjával már nagy barátságban horgászik, gombázik, gyümölcsfát olt, a művészetekkel is így voltam.

Az akkor még nem igazán elfogadott szecesszió és historizmus vonzott leginkább. A Goncourt fivérek írnak naplójukban, hogy az ókori görög-római, majd jóval később a klasszicista művészet szép, de még szebb az ősi keleti, japán, kínai és iszlám, mert több benne az álom és a képzelet.

Ilyen kételyek között vergődve kaptam fel a fejemet, amikor gyakorlati helyiségünk ajtaján belépett egy kopaszodó, bajszos, rokonszenves, de nagyon szigorú ember. Makovecz Imrének hívták. Ő számomra addig ismeretlen ablakokat nyitott meg a világra. Az én ablakaimon ugyan a zsalugáterek már nyitott állapotban bocsájtották be a fényt, de így, hogy a szárnyak is kinyíltak, elementáris erővel áramlott be a szépség, melegség, ősi kultúránk minden gazdagsága, honfoglalás-kori díszítőművészetünkkel, páratlan gazdagságú zenei kincsünkkel és a megfagyott muzsikával, az építészettel. Velük jött Kós Károly, Toroczka, Medgyaszay és a többiek. Ha akkor én nem találkozom az Atyamesterrel, abbahagyom az egyetemet. Megerősítést kaptam, hogy az én Vas megyei múltamból hozott kalabukos, tornácos házak, az erdélyi boronaházak, fatornyok, erődtemplomok, a pesti, kecskeméti, váradi szecesszió, a kisvárosi bájos eklektikánk óriási érték, és ez is egy járható út, nemcsak a Bauhaus. Ma már természetesen helyére teszem ezt a stílust is. Tisztelem, becsülöm építészettörténész logikával, belehelyezve a kedvenc, Pogány Frici bácsi nagy hármasába (kor, hely, ember). Igaz ugyan, hogy a középső spontán szerepét azért megkérdőjelezném.

Aztán útjaink elváltak. Én az iskola abszolválása után ideológiai, formai zavaromban a múltban találtam meg a kapaszkodót, és műemlékes lettem.

68-at írtak, dicsőséges csapataink bevonultak Szlovákiába. Elég reménytelennek látszott a jövőnk, évfolyamunkból rengetegen disszidáltak. Aki Makoveczet csak egy-két korrigálás erejéig ismerte, illet elképzelhe-

tetlennek tartott. Orosz János nevezte nevén helyettem azt, amit akkor éreztem. Nem térben, hanem időben is lehet disszidálni.

Műemlékesként is fél szememet mindig Makoveczen tartottam. Tizenkét évvel ezelőtt, amikor beléptem a Kós Károly Egyesülésbe, ismét szorosabb lett a kapcsolatunk. Simogatta a lelkemet, hogy szerette, amit csinálok, mert bizony vénen is megmaradtam szabadlelkű diáknak, és a fősodor mellett igyekeztem saját utat járni. A merev műemlékfelügyelőségi Velenicei kartás, dogmatikus gondolkodás mellett ma is fenegyereknek számítok. (Érdekes: a Makovecz tanítványok jó része ebbe a kategóriába tartozik, vajon miért?)

Sokan hülyének néznek, hogy a XX-XXI. század fordulóján merészelek ilyen archaizáló stílusban tervezni. A

Mester ebben is mindig segített. – Csináld, ahogy jónak látod, megengedheted magadnak. A házaid olyanok, mintha mindig ott lettek volna. Ilyen ugyan sohasem volt, de éppen lehetett volna. – Egy tisztességes alkotó, ha meggyőződéssel is csinálja, azt, amit csinál, mindig kételkedik is egy kicsit magában. Nekem egy ilyen mondat pár évre ismét energiát adott.

Egyszer készítettek velem a Duna TV-ben egy sorozatot a Balaton-felvidéki házaimról. Ott kérdezte meg a riporter, hogy mi az oka annak, hogy annyi szép falusi épületünk eltűnt.

Egy emlékemmel kezdtem: Bajorországban barangolván láttam egy házat, kívülről szépen kifestve, kis felhőcskével (ez ott hagyomány) nagy felirattal: *Ebben a házban 200 éve a Schmidték laknak*. No, hát ez hiányzott nálunk.

Mert, ha már az óvodában azt tanították volna nekünk, hogy milyen szép dolog csepreginék (ott születtem) lenni, annál már csak az a szebb, hogy Vas megyeiek vagyunk, és az a legszebb a történetben, hogy mindnyájan magyarok vagyunk. (vagy annak érezzük magunkat). Hallgatja ezt az egyik vándorom, és azt mondja, hogy szinte szóról-szóra Imre bácsitól is ezt hallotta. Hát igen, lehet, hogy tőle hallottam, vagy olvastam valamelyik írásában, de mindegy is. A lényeg, hogy ez, ilyen tisztán nem fogalmazódik meg bennem, ha egész életemben Kós Károly mellett nem Ő lett volna az etalon.

Itt van előttem a kép, amivel kezdtem. Látom magunkat odafenn, az égi tervezőiroda társalgójának lépcsőjén. Ő természetesen bagózik, én meg iszom a boromat.

